

Çeşm-i Cihan

Çeşm-i Cihan:

Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları E - Dergisi

ISSN: 2149-5866

Sayı: 11 (Temmuz) 2024 s. 183-190, TÜRKİYE

DOI: 10.30804/cesmicihan.1487387

Yayın Değerlendirme

KİTAP KRİTİĞİ: AMERİKAN KAYNAKLARINDA İNANILMAZ TÜRK MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

Fatma TOMBAK *

Başvuru/Submitted: 21.05.2024

Kabul/Accepted: 24.05.2024

Giriş

Yazar 1984 doğumlu olup Tarih Öğretmenliği lisansı almış sonra Cumhuriyet Tarihi alanında doktora yapmıştır. Çalışma konuları doktora tezi de ön plana alındığında ABD-Türkiye ilişkileri ve ABD'nin Türkiye'ye yönelik politikaları üzerine yoğunlaştığı anlaşılmaktadır.

Eserin 344 sayfadan oluştuğu görülmektedir. Eserin kısımları incelendiğinde (Kısaltmalar, Giriş), I. Bölüm Millî Mücadele Dönemi (1919-1923), II. Bölüm Türkiye Cumhuriyeti'nin İlanından Mustafa Kemal Atatürk'ün Ölümüne Kadar (1923-1938), III. Bölüm Mustafa Kemal'in Ölümünden Günümüze, Sonuç, Ekler, Kaynakça başlıklarından oluştuğu görülmektedir.

"Mustafa Kemal Atatürk, on yıldan fazla bir zamanda Türkiye'yi Orta Çağ'dan çıkarıp, 20. yüzyıla taşıyan güçlü adamdır. O (Mustafa Kemal Paşa), büyük bir Türk'tür ve diğer insanlar arasında varlığını sürdüren bir insan olarak batı demokrasilerinin ara sıra politik yaşama itmiş olduğu insan tipinden çok daha zeki ve üstün olan bir kişidir. İçinde yaşadığımız andan bir yüzyıl gelen tarihçileri, onu bugün aramızda hareket ederken görebildiğimizden çok daha geniş ve uygun bir perspektiften göreceklerdir." (s. 13).

Kitaba bu paragraf ile başlayan yazar, Mustafa Kemal Atatürk'e yabancı bir devletin, (Anadolu) Misak-ı Millî sınırları dışındaki bakış açısının nasıl olduğuna ve Mustafa Kemal'in algılanması ve anlaşılması hususunda önemli bir örneklem ile eserine giriş yapar.

Yazarın kitabı yazarken Türk dışında/ Türkiye dışında yabancı bir ülkenin Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) Mustafa Kemal'in 19 Mayıs 1919'da Samsun'a ayak basmasından

* Dr. Öğr. Gör., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, AİİT Bölümü, fatma.tombak@adu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2439-0173.

10 Kasım 1938 yılında ölümüne ve ölümünden bugüne kadarki Mustafa Kemal'i tanımlamada zaman zaman anlaşılabilir/anlaşılmayan/anlaşılmaya çalışılan ve oluşturulan perspektifi tarihsel belgeler, gazeteler ve tetkik eserler üzerinden irdelemiş ve analiz etmiştir. Yazarın bu kitabı oluştururken amacı, ABD'nin Millî Mücadele'nin başladığı yıllardan itibaren (Mustafa Kemal'in yabancı olarak sadece ABD'li resmî görevli, asker ve gazetecilere izin verdiği dönem) 1923'teki Lozan görüşmeleri de dâhil olmak üzere daha sonraki resmî ilişkilerin başladığı 1927 yılı ve ölümü ile gelen süreci "asi-milliyetçi-inanılmaz Türk" tanımlamaları ile anlatmak olmuştur. Mustafa Kemal Atatürk "Asi-milliyetçi-inanılmaz" tanımlamaları belirgin bir şekilde ve zamanda net ve kesin bir şekilde ayırmak mümkün olmasa da Millî Mücadele'nin hemen başında "Asi", 1923'te Cumhuriyetin kurulmasından sonra "Milliyetçi", 1938 yılında Mustafa Kemal'in ölümünden hemen sonra da "İnanılmaz Türk" olarak tanımlanmıştır. Eserde de dile getirildiği gibi Mustafa Kemal Paşa, Millî Mücadele'nin haklılığını tüm dünyaya duyurmak ve mücadelede başarıya ulaşmak için ABD ile başlatılacak ilişkileri önemli bir diplomatik araç olarak kullanmak istemişti.

Yazarın burada üzerinde önemle vurguladığı nokta, Amerikalıların Anadolu'da başlayan gelişmeleri İngiliz bakış açısı ile değerlendirmesi ve Amerika'da Yunan ve Ermeni lobilerinin faaliyetlerinin ABD'nin Millî Mücadele'ye bakışında olumsuz bir etki bırakması olmuştur. Ancak bütün bu olumsuzluklara rağmen Amerika ile Anadolu arasındaki ilişkiler gayri resmî olarak 1919 yılında başlatılmıştı.

Eserin İçeriği

Yazar, I. bölümde ABD ve Osmanlı Devleti'nin ilişkilerinin tarihçesini vererek başlar ki 20 Nisan 1917'de kesilen diplomatik ilişkilerden sonra ABD ve İstanbul arasındaki ilişkiler İsveç Elçiliği ile gerçekleştirilmişti. Mart 1919'da İstanbul Başkonsolosu olarak Ravndal atanmasına rağmen ABD Türkiye'de büyükelçilik nezdinde bulunmak yerine Yüksek Komiser seviyesinde Ağustos 1919 itibarıyla Amiral Mark Lambert Bristol atanmıştı. Bu görevi Amiral Bristol, 1927 yılında ABD- Türkiye diplomatik ilişkiler başlayana kadar devam ettirmişti. Yazar eserin bu bölümünde Millî Mücadele'nin Mustafa Kemal önderliğinde başlaması yalnız İngiltere, Fransa ve İtalya gibi ülkelerinin menfaatini değil ABD açısından da menfaat kaybı olduğunu okuyucuya aktarır. Bu aktarımda yazar, Anadolu'daki ABD misyonerlerinin Mustafa Kemal'in Samsun'a çıkmasını İstanbul'a, İstanbul'un da ABD'ye aktardığını ifade eder. Mustafa Kemal'in bu girişiminin başarısızlıkla sonuçlanacağı üzerindeki algı ve anlayış daha çok Amerikan menfaatlerinin zarar görmemesi üzerine bir kaygı taşıyordu. Nitekim İngiltere'nin de Panturancı

ve Panislamcı anlayışı çerçevesinde bir faaliyet yürütmesi Mustafa Kemal üzerindeki olumsuz fikirlerin ABD için pekiştirici bir görev görmesi olmuştur.

Eserin I. bölümünde genel hatlarıyla 1919-1923 yılları arasındaki Millî Mücadele sürecindeki Atatürk imgesi incelenmektedir. ABD'li temsilciler ve ABD basını üzerinden Anadolu'daki hareket ele alınmıştır.

Yazar, eserin II. bölümüne ABD'de Mustafa Kemal'in İngilizleri yenemeyeceğine olan inancın çok kuvvetli olmasına rağmen Mustafa Kemal'in İngilizleri yenmesini anlatmakla başlar. Amiral Bristol 26 Eylül 1923 tarihinde ABD'ye çektiği telgrafta yeni rejimin Cumhuriyet, Cumhurbaşkanı'nın da Mustafa Kemal olacağını haber verirken; Cumhuriyet'in ilanından bir gün sonra da Başbakanın İsmet İnönü olduğunu bildirir. Ancak ABD'nin Türkiye Cumhuriyeti üzerindeki yorumları, bakış açısı ve Millî Mücadele'den beri devam eden "Asi" yaklaşımının yıkımı kolay olmamıştır. Öyle ki bu durum, ABD'deki Ermeni ve Yunan lobilerinin ABD'deki güçlü lobicilik faaliyetleri neticesinde Türkiye ve ABD arasındaki siyasi ilişkilerin 1927 yılına kadar "de facto" olarak gerçekleşmesine neden oldu.

Yazar, kitabın genelinde isimleri ön plana çıkararak bir çalışma gerçekleştirmiştir. Bilhassa II. bölümde bu durum yoğun olarak görülmektedir. Bu bölümde 1923'ten Atatürk'ün ölümüne kadar olan süreçte gazeteciler, elçiler, temsilciler, devlet adamları, devlet başkanları arasındaki görüşmeler, yazışmalar ve bazı sivil toplum örgütleri üzerinden ABD'deki Türkiye ve özellikle Atatürk imajı ön plana çıkmaktadır.

Yazarın II. bölümde değindiği diğer bir konu da Mustafa Kemal'in ABD'den aldığı arabalar ve Mustafa Kemal'in kütüphanesinde bulunan ABD menşeli kitaplardır.

II. bölümde de anlatıldığı gibi 1923'te Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra ABD ile kurulmaya çalışılan diplomatik ilişkilerin çağdaşlaşma felsefesi ile hareket eden Mustafa Kemal Atatürk'ün Batı'ya rağmen Batı'ya doğru ideali çerçevesinde kendine özgü bir ulus inşası oluşturmaya çalıştığı görülmektedir. Yine ABD ile karşılıklı etkileşim bu bölümün önemli bir temasını oluşturmaktadır.

Eserin III. bölümünde, Mustafa Kemal Atatürk ölümünün tüm dünyada olduğu kadar ABD'de de ses getirmesine değinilmiştir. Ayrıca ABD eski büyükelçisi General Charles H. Sherill'in üç ismin (Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak, Başbakan İsmet İnönü ve Milli Savunma Bakanı Kazım Özalp) cumhurbaşkanı olabileceğini öngörmesi yazar tarafından belirtilir. ABD Büyükelçisi MacMurray'ın ABD'ye gönderdiği 4 Ağustos 1938 tarihindeki telgrafında İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanı olacağını bildirmesi dikkat çekici bir başka husustur.

Mustafa Kemal Atatürk'ün vefat haberi üzerine ABD Dışişleri Bakanı Gordon Hull haberin hemen ardından Türkiye Büyükelçisi Münir Ertegün'ü ziyaret etmesine rağmen ABD Başkanı

Roosevelt'in cenazeye katılmayarak 200 dolar çelenk parası göndermesine yazar dikkat çeker. ABD Büyükelçisi MacMurray, Türkiye Cumhuriyeti'nin bu durumundan hoşnutsuzluğunu dile getirir. Bunun üzerine ABD Dışişleri Bakanlığı Türk Büyükelçisine bu durum hakkında yazı göndermiştir. Bu durum karşısında dönemin Türkiye Dışişleri Bakanı Şükrü Saraçoğlu bir kırgınlığın oluşmadığını ABD'li yetkililere bildirir.

Yine Mustafa Kemal Atatürk'ün vefat haberine de yazar, The New York Times "Türkiye'yi Bağımsızlaştıran ve Çağdaşlaştıran Kemal Atatürk Öldü", NY Herald Tribune, The Washington Post "Modern Türkiye'nin Kurucusu Atatürk Öldü", Chicago Daily Tribune "Yeni Türkiye'yi kuran Kemal, 58 Yaşında Öldü", Los Angeles Times "Hasta Türk Lider Öldü", Philadelphia Inquirer "Türkiye'nin Kurtarıcısı Atatürk", Boston Post "Tüm Türkiye Derin yasta", Time "Çelik Disiplinli Adam", Newsweek "Bir Diktatörün Ölümü" gazete manşetlerinde verildiği gibi değinmiştir. Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatından sonra New York'ta yaşayan ve bayrak direği malzemeleri üreten Nazmi Cemal'in (William Johnson olarak ismini değiştirmiştir) bayrak direği yapıp göndermesi ABD'li iş adamları ve basın mensuplarının da dikkatini çekmesine yazar detaylıca değinir. Yine Anıtkabir ile bir başka husus da Anıtkabir defterinin imzalanması ve Atatürk ile ilgili duygu ve düşüncelerin paylaşılmasıdır. Yazar, Anıtkabir defterini imzalayanlar arasında Ay'a ilk ayak basan "Apollo11" ekibinden Neil A. Armstrong, Michael Collins ve Edwin E. Aldrin, Atatürk hakkında kitap yazmak için Türkiye'ye gelen Study Slater, 6 Aralık 1959 yılında Anıtkabir'i ilk ziyaret eden ABD Devlet Başkanı Dwight D. Eisenhower, 20 Temmuz 1991'de George H. W. Bush, 15 Kasım 1999'da Bill Clinton, eşi Hillary Clinton ve ekibi (Dışişleri Bakanı Madeleine Albright, Dışişleri Bakanı Yardımcısı Mark Grossman, ABD Ankara Büyükelçisi Mark Parris), 27 Haziran 2004'te George W. Bush ve Laura Bush, 6 Nisan 2009'da Barack Obama olduğunu da belirtmiştir. NATO Başkomutan Yardımcısı Feldmareşal Montgomery, Avrupa Müttefik Kuvvetleri Başkomutanı General Gruenther, NATO Avrupa Müttefik Kuvvetleri Başkomutanı General Norstad, NATQ Genel Sekreteri, ABD 6.Filo Komutanı, ABD Tarım Bakanı, ABD Denizcilik Bakanı, ABD Başkanı Eisenhower'ın Özel Temsilcisi Richards ve ABD Başkan Yardımcısı Nixon Anıtkabir'i ziyaret eden diğer ABD'li isimlerdi.

Mustafa Kemal'in ABD'de ismi ile anılan tek okul da "Atatürk Çocuk Okulu" olup çocuklara Türk dili ve kültürünü öğretmek amacıyla kurulmuştur. Virginia'da faaliyet gösteren "Atatürk Çocuk Okulunun" yanı sıra ABD'deki ilk dernek de Washington DC'de Hüdayi Yavalar başkanlığında kurulan Amerikan Atatürk Derneği/Atatürk Society of America (ASA)'dır. Bu dernek ve okul kadar aslında Türkiye Cumhuriyeti'nin tehdit ve saldırılara karşı daha güçlü bir yapılanmaya gitmesi için de 1979 yılında "Türk Amerikan Dernekleri Meclisi" / Assembly of

Turkish American Association (ATAA) kurulmuştur. Jeffrey L. Hall tarafından yapılan Mustafa Kemal Atatürk heykeli de ABD'deki/Washington'daki tek Türk heykelidir.

Kitap genel olarak ABD-Türkiye-Atatürk üçlemesi içindeki ilişkileri bağımsız bir şekilde aktarmaya çalışmıştır. Eserde yalın bir dil kullanılmasına rağmen kitabın şahıs isimlerine boğulması ve şahıslar nezdinden başlıklar açılması kitabı çok daha yorucu hale getirmiştir.

Mustafa Kemal Atatürk'ün dünyada saygı duyulmasının ardında yatan en büyük neden I. Dünya Savaşı'nın sonunda Osmanlı Devleti'nin paylaşılması ve bunun sonucunda Millî Mücadele'nin başlatılması ve bu mücadelenin başarıya ulaşmasıdır. Yazar, bu başarıya ulaşmada Mustafa Kemal'in ustaca bir strateji ile Anadolu'da başlatılan mücadeleye oluşturulan antipropagandaya karşı politik bir çaba gösterdiğini belirtir. Yazarın da belirttiği gibi İngiltere'nin Anadolu üzerindeki menfaatlerinden dolayı bütün dünya kamuoyunda "Anadolu'nun haksız müdafaası" şeklindeki propaganda gayretleri Millî Mücadele'nin ilk yıllarında Mustafa Kemal ve amacı için önemli bir handikap olmuştur. İşte Mustafa Kemal'in ABD ile bağlantıya geçmesinin temel sebeplerinden biri hem Millî Mücadele'nin haklılığını ortaya koymaya ihtiyaç duyması hem de oluşturulan propagandalara karşı bir güç oluşturma istediği idi. Ancak İngilizlerin güçlü etkilerine karşı ABD'nin Millî Mücadele'ye karşı pozitif bakış açısının gelişmesi kolay olmamıştır. Öyle ki ilk önce ABD belgelerinde "Asi" olarak tanımlanan Mustafa Kemal, zamanla -özellikle- Sivas Kongresi'nden sonra yavaş yavaş "Milliyetçi" ifadelerle Amerikan basınında yer bulmaya başlaması yazarın aslında altını çizdiği en önemli bilgilerden biridir.

Mustafa Kemal Atatürk Amerika'yı diğer Batılı ülkelerden farklı bir konumda tutmuştu. Bu tutumundaki esas maksat da Anadolu'daki gelişmeleri gerek görüştüğü gazeteciler gerekse de yüksel rütbeli subaylar ile Amerika basınına, kamuoyuna ve dolayısıyla da tüm dünyaya duyurmaktı. Bilhassa Panturanizm ve Panislamizm doğrultusunda Anadolu'daki Hıristiyan cemaati yok ettiği haberleri Amerikan gündeminden bertaraf etmekte. Bu haberlerin çıkmasındaki Yunan ve Ermeni lobilerinin yanı sıra, misyoner faaliyetleri ve İngiliz ajansları da etkili olurken bütün dünyada yayınlan bu etkiyi kırmak Mustafa Kemal'in en büyük hedefiydi. Bu etkinin yavaş yavaş kırılmasına rağmen Türk- Amerikan diplomatik ilişkilerinin başlaması 1927 yılını bulmuştu. Eserde de ifade edildiği gibi 1927'den sonra özellikle Büyükelçi Joseph Clark Grew ve Büyükelçi Charles H. Sherill Türkiye Cumhuriyeti'nin tanınmasında oldukça etkili diplomatlardı. Mustafa Kemal'in bir başka özelliği de ABD'nin iktisadî ve siyasî olarak incelemeye tabi tutmuş olmasıydı. Ancak Mustafa Kemal'in rasyonel tutumunun yine ön plana geçmesiyle ABD'nin sistemsiz yapısının Türkiye gerçeğine uymadığı gerekçesi Mustafa Kemal'i bu uygulamadan vazgeçirmişti. Bütün bu gelişmeler neticesinde bilhassa Mustafa Kemal'in

Anadolu'daki Millî Mücadeleden başarı ile çıkması, rasyonel temellere dayanan modern ve laik bir cumhuriyet kurması Mustafa Kemal'i Mustafa Kemal Atatürk yaptığı gibi ABD'de de Mustafa Kemal Atatürk'ü "İnanılmaz Türk" yapmıştı.

Sonuç ve Değerlendirme

Kıyanç'ın çalışmasına isim verme sırasında iki faktörün etkili olduğu görülmektedir. Birincisi çalışmanın özünü oluşturan "Amerikan Kaynakları" ve ikincisi de Atatürk'ü konu edinen ABD yapımı "İnanılmaz Türk" isimli belgesel filmidir (s. 273).

İçerik ve biçimsel olarak değerlendirildiğinde eserin önemli eksiklikleri barındırdığı göze çarpmaktadır. Bu göze çarpan eksikliklerden birincisi kitabın yazım fikrinin nasıl ortaya çıktığını, çalışmanın amacının açıklandığı, esere katkı sunanların yer aldığı ve katkı sunanlara teşekkür edildiği "Önsöz" kısmının olmamasıdır. İkinci göze çarpan eksiklik de "Giriş" kısmının (5 sayfa) çok kısa ve kapsayıcı olmamasıdır. Bir akademik eserde daha kapsamlı bir giriş bölümü beklenmektedir. Bir çalışmada "Giriş" bölümü incelendiğinde giriş kısmının eser için çalışmanın amacı, neden bu çalışma konusunun seçildiği, hangi probleme odaklandığı, bu alanda yapılan çalışmalardaki eksiklikler veya onların ortaya koymadığı noktalarda alana sunacağı katkı gibi noktaların ifade edildiği, kaynakların irdelendiği ve çalışma metodunun yer aldığı bir bölüm olduğu görülmektedir. Ancak kısa olarak hazırlanan giriş bölümünde ifade edilen birçok nokta yer almamaktadır. Yazar, Giriş bölümünde kitapta yer alan bölümleri kısaca tanıtmıştır.

Eser anlatım açısından bakıldığında sade anlaşılır bir dil tercih edilmiştir. Ancak metodoloji olarak akademik bir çalışma olsa da özgünlüğü zayıf bir derleme çalışma olarak genel okuyucu kitlesine hitap etmektedir. Eserin yeterince ana kaynaklara inerek hazırlanmadığı da görülmektedir. Eser kritik edildiğinde başlığında da yer aldığı gibi "Amerikan Kaynaklarına" göre Atatürk imajını incelemeyi hedeflemiştir. Ama eserin içeriği incelendiğinde kaynaklar, atıf ve dipnotlar açısından daha çok Türkçe kaynaklardan ve bu alanda daha önce çalışma yapılmış araştırma eserlerinden faydalandığı görülmektedir. Bu yönüyle başlık ve içerik konusunda tutarlılık zayıf kalmaktadır. Amerikan menşeli kaynaklar çok az kullanılmıştır.

Akademik bir çalışma olarak üretilen eserde "Dizin" bölümü bulunmaması da önemli bir eksikliklerdir.

Üç ana bölümden oluşan eserde kronolojik bir tasnif yapılmıştır. Millî Mücadele ve öncesi, 1923'ten Atatürk'ün ölümüne kadar olan süreç ve Atatürk'ün ölümünden günümüze kadar olan süreçte ABD açısından Atatürk imajının tarihi serüveni ele alınmıştır. Ancak bilimsel bir çalışma olmasına rağmen bazı başlıklarda tutarsızlıklar göze çarpmaktadır. Örneğin "World News Muhabiri ile Mülakat" başlıklı kısımda (s. 168-170) Mustafa Kemal Paşa ile röportaj yapan

gazetecinin bu mülakatı 7 Mayıs 1923 tarihinde “Vatan” gazetesinde yayınlanmış ve kitaba bu mülakatın “tam metni aşağıda verilmektedir” denilerek kitapta yer verilmiştir. Ancak bu başlığın sonunda verilen dipnotta (Dipnot: 308) “röportajın yalanlanması nedeniyle tam metin olarak kitapta verilmedi.” bilgisi verilmiştir. Burada okuyucu neye inanacağını şaşırılmaktadır. Metnin tam verilmemesine mi yoksa yalanlanan röportajın kaynaklara dayanarak hazırlanan bir eserde yer almasına mı inanacağı konusunda tereddüt yaşaması/yaşanması kaçınılmaz bir durumdur. Burada okuyucuya net cevap verilemediği ve çelişkili ifadelerle yazarın okuyucuyu da bu konuda ikileme düşürdüğü görülmektedir. Bunun gibi birkaç satır içerisinde yazarın kendiyile çelişkiye düştüğü görülmektedir (s. 139).

Ekler incelendiğinde ise verilen eklerin hemen hemen hepsinin “Atatürk’ün Bütün Eserleri” dizisinden alındığı görülmektedir. Orijinal Amerikan menşeli bir ek neredeyse bulunmamaktadır.

Görsel malzeme de eserde yetersizdir. Özellikle Time Dergisinin 2 kapağı hariç tutulursa Amerikan gazete, dergi ve arşivlerinden yok denecek kadar az görsel malzeme kullanıldığı görülmektedir. Hâlbuki eserin adından hareketle daha çok gazete kupürü, gazete dergi kapağı vb. malzeme kullanması beklenirdi.

Son tahlilde eserin akademik tarihçilik açısından birçok eksiği bulunmaktadır. Bu alanda daha önce Amerikan kaynaklarına başvurularak yazılan, hazırlanan çalışmaların üstüne alana ne kadar katkı sunduğu/sunacağı tartışmalı bir durumdur.

Kaynaklar

Ayışığı, Metin. *Kurtuluş Savaşı Sırasında Türkiye’ye Gelen Amerikan Heyetleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay., 2004.

Bilgen, Deniz. *ABD’li Gözüyle Sivas Kongresi Amerikan Mandası ve Gazeteci L. E. Browne’in Faaliyetleri*. İstanbul: Kaynak Yay., 2004.

Bulut, Semih. *Atatürk Dönemi Türkiye-ABD İlişkileri (1923-1938)*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yay., 2010.

Duru, Orhan. *Amerikan Gizli Belgeleriyle Türkiye’nin Kurtuluş Yılları*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yay., 2017.

Fendoğlu, Hasan Tahsin. *Modernleşme Bağlamında Osmanlı-Amerika İlişkileri (1786-1929)*. İstanbul: Beyan Yay., 2002.

Kıyanç, Sinan. *ABD Arşiv Belgelerine Göre Türkiye’de Askeri Darbeler (1960-1980)*. Basılmamış Doktora Tezi, Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü., 2018.

Kıyanç, Sinan. *Amerikan Kaynaklarında İnanılmaz Türk Mustafa Kemal Atatürk*. İstanbul: Yeditepe Yay., 2023.

Köse, İsmail. *Türk-Amerikan İlişkilerinin Şekillenmesinde Amiral Mark L. Bristol'ün Rolü (1919-1927)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay., 2016.

Kurat, Akdes Nimet. *Türk-Amerikan Münasebetlerine Kısa Bir Bakış (1800-1959)*, Ankara: Doğu Matbaası, 1959.

Ulagay, Osman. *Amerikan Basınında Türk Kurtuluş Savaşı*. İstanbul: Yelken Matbaası, 1974.